

**Çocuklar İçin Yaygın Eğitim Kapsamında Yürütülen Ekonomi Eğitimi
Çalışmalarının İncelenmesi**
**An Examination of the Non-formal Economics Education Programs
Conducted for Children¹**

Gülten YILDIRIM²

Extendend Abstract

Introduction

Children get acquainted with the economic system from early ages in various ways, such as school experiences, television and other media, and experiences in the family, and they start to learn about this system (Bayhan, Yükselen & Kaysılı, 2007; Brophy & Alleman, 2002; Erden, Schug & Armento, 1985; Hansen, 1985, Webley; 2005, Wehmeyer, 1980). Children need to acquire basic knowledge about the economy from an early age with an appropriate content and approach so that they can understand and solve the economic issues they encounter in their daily lives (Erden, undated; Webley, 2005). People who think that a basic economic education is necessary for everyone is therefore generally agree that this education should be given as early as possible.

The results of applied economics education studies conducted for different age groups of children revealed that children can understand economic phenomena and events and obtain permanent successes when appropriate methods and materials are used and when in-service training is given to teachers (Akhan, 2010; Davison & Kilgore, 1971; Kourilsky, 1977). Bayhan et al. (2007) have shown that children perceive economic concepts in terms of their age. But these studies often reflect the impact of school and formal education programs. However, the results of PISA 2015 show that out-of-school learning opportunities such as family experiences, direct experiences, having financial products and using them play an important role in the development of financial literacy (OECD, 2017). This status requires that the economics education for children should be considered in terms of non-school processes and resources as much as formal school processes. Literature review reveals that the non-formal education studies related to economics education for children are very limited (Păduraru, 2013). In this

¹ Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi (ERTE Congress) sunulmuş bildirinin makale halidir.

² Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, gulden_yildirim@hotmail.com

Bu makale iThenticate programı ile taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 15/11/2017-Kabul Tarihi: 13/12/2017

context, the aim of this study is to examine the non-formal education studies on economics education for children in Turkey and the contribution of these studies to formal education.

Method

The study was conducted with the qualitative research approach. Firstly, the basic terms used in the field were searched on the web in order to determine the studies related to the topic. Then the educations carried out for children were determined within this scope. As a result of this search, it has been noticed that some institutions have repeated their educations on an annual basis. Since the contents of these educations are the same, these educations have been reviewed once. After this reviewing, seven education programs conducted by four different institutions were examined in the study. The data of the research is collected by the technique of document review and the information that the related institutions publish on the web sites is compiled. Descriptive qualitative analysis method was used to analyze the data. In this process, the education programs carried out have been examined in terms of "institution, type of program, duration, target group, purpose, content, methods and materials". Subsequently, the content was analyzed by comparing it with the learning outcomes of the Life Science and Social Studies programs. The results obtained are descriptively presented.

Findings

According to the results obtained in the research, the non-formal education studies on education of children are conducted by four institutions, an association and three private banks. Two of the programs are prepared in virtual environment by using simulations and the studies of other institutions are carried out as face-to-face education and/ or workshops. The target group of the studies is composed of primary and secondary school students grouped as 2nd, 3rd and 4th grades and 5th, 6th and 7th grade students. The common content of the programs for teaching economics to children is covered through concepts such as money, saving, demand, need, expenditure, budget, accumulation, investment, assistance, and bank. There are also programs which include some different concepts or issues. Programs are generally focused on saving and helping. Most of the programs have adopted active learning approach and tried to use games, animations, design studies, and simulations. However, it is understood that the verbal lecture method is mainly used in the two programs. It has been seen that the programs offered as non-formal education support teaching

programs, in particular, about developing saving awareness, developing conscious consumer behavior and, promoting helping value.

Conclusion

This study examines the non-formal economics education programs carried out for children and contributes to the limited literature in this area. The study has shown that the basic contents of non-formal education programs constitute saving and conscious consumerism issues. Also programs support the formal school programs especially in terms of this main contents. Private banks have an important role on conducting these kind of programs. This status can be seen as the reflection of the international financial literacy movement leading by OECD. It is suggested that the production dimension should be added to this content or different programs focusing on production should be organized to reach more holistic economic sight. The research data was obtained by compiling the information announced on the web pages. For this reason, the study only reveals the results of the programs in terms of their goals. Different studies should be carried out to determine how these programs are implemented in practice and determine their results. In addition, it is necessary to carry out the studies to increase the prevalence of such studies in society.

Keywords: Economics education, economics literacy, teaching economics to children

Öz

Bu araştırma, yaygın eğitim kapsamında çocuklara yönelik olarak ekonomi öğretimi amacıyla yürütülen çalışmaları ve bu çalışmaların örgün eğitime katkısını incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemine uygun olarak yürütülen çalışmada web taraması sonucunda tespit edilen yedi program incelemeye tabi tutulmuştur. Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Programlar, daha önceden belirlenen “eğitimi/ programı düzenleyen kurum-kuruluş, eğitim şekli, süre, hedef kitle, amaç, içerik, eğitim yaklaşımı ve yöntemler ile kullanılan materyaller” kategorilerine göre kaydedilmiş ve incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise yaygın eğitim çalışmalarının örgün eğitim kapsamındaki ekonomi öğretimine katkısını belirlemek amacıyla, elde edilen içerik Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarının ilgili kazanımları ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmış ve bulgular betimsel olarak sunulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre çocuklara yönelik ekonomi eğitimi çalışmaları bir sivil toplum örgütü ve üç banka tarafından gerçekleştirilmektedir. Programlar genel olarak tasarruf bilincini ve bilinçli

tüketici davranışlarını geliştirmeyi amaçlamakta ve çoğunlukla aktif öğrenme yaklaşımına göre tasarlanmaktadır. Yaygın eğitim kapsamında yürütülen programların Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programlarındaki bilinçli tüketici ve tasarruf bilincinin geliştirilmesi konusundaki kazanımlara ulaşılmasına katkı sunduğu, bu kazanımlar dışındaki katkısının sınırlı olduğu görülmüştür. Çocuklara yönelik ekonomi eğitiminin yaygın eğitim kapsamında yer bulması bu konuda önemli bir girişim olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte bu çalışmaların genellikle tasarruf, birikim, para yönetimi temaları etrafında şekillenmesi ekonomi eğitimi açısından sınırlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu tür çalışmaların toplum geneline yayılması ve bu içeriğe tüketimin yanı sıra ekonominin temel işlevlerinden üretim işlevinin eklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi eğitimi, ekonomi okuryazarlığı, çocuklara ekonomi eğitimi

Giriş

Çocuklar okul yaşantıları, televizyon ve diğer medya araçları, aile içerisindeki yaşantıları gibi çeşitli yollarla erken yaşlardan itibaren ekonomik sistemle tanışır, bu konuda fikir sahibi olur ve bu sistemi öğrenmeye başlarlar (Bayhan, Yükselen ve Kaysılı, 2007; Brophy ve Alleman, 2002; Erden, tarihsiz; Schug ve Armento, 1985; Hansen, 1985; Webley, 2005; Wehmeyer, 1980). Çocukların, günlük yaşamlarında karşılaştıkları ekonomik sorunlara anlam verebilmeleri ve bunları çözebilmeleri için uygun bir içerik ve yaklaşımla küçük yaşlardan itibaren ekonomi ile ilgili temel bilgileri kazanmaları gerekir (Erden, tarihsiz; Webley, 2005). Bu nedenle temel düzeyde bir ekonomi eğitiminin herkes için gerekli olduğunu düşünenler, genellikle bu eğitimin olabildiğince küçük yaşlardan itibaren başlatılması gerektiği konusunda uzlaşmaktadırlar. Küçük yaşlarda alınan ekonomi eğitimi, çocukları daha iyi tüketici, üretici ve seçmenler olmaya hazırlamaktadır (Melendez, Beck & Fletcher, 2000).

Çocuklara ekonomi öğretimiyle ilgili uygulamalı çalışmaların sonuçları, çocukların ekonomi ile ilgili olgu ve olayları kavrayabildiklerini ve bu eğitimin kalıcı etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Webley, 2005). Bu alandaki öncü çalışmalardan birisini yapan Davison & Kilgore (1971), yaptıkları deneysel çalışmada, uygun materyal kullanılarak ve hizmet içi öğretmen eğitimi sağlanarak ekonomi eğitimi verilen deney grubundaki ikinci sınıf öğrencilerinin kontrol grubundaki öğrencilerden daha başarılı olduklarını tespit etmişlerdir. Yine bu konudaki öncü çalışmalardan birisini gerçekleştiren Kourilsky (1977), 5-6 yaş çocuklarına yönelik olarak

geliştirdiği ve uyguladığı ekonomi programı sonucunda, programı alan çocuklar ile almayan çocuklar arasında ekonomi ile ilgili kavramları algılama konusunda önemli düzeyde bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Bayhan ve diğerleri (2007)'nin çocukların ekonomi kavramlarını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada ise 6-8 ve 6-10 yaşları arasında bazı kavramları algılamada anlamlı bir farklılığın bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum çocukların ekonomiyle ilgili kavramları algılamada yaşlara göre basamaklar bulunduğunu göstermesi açısından önemlidir. İlköğretim kademesinde literatürün önerdiği yöntemleri kullanarak geliştirdiği programı uygulayan Akhan (2010) da programı uyguladığı deney grubundaki öğrencilerin daha başarılı olduklarını ve kalıcı öğrenmeler sağladıklarını belirlemiştir. Tüm bu çalışmalar, çocuklar için yaş düzeyine uygun içerik, yöntem ve materyallerle ekonomi öğretiminin gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Bu çalışmaların çoğu okul programlarına atıfta bulunmaktadır. Fakat PİSA 2015 sonuçları ekonomi eğitiminin bir boyutunu oluşturan finansal okuryazarlığın gelişiminde aile, doğrudan deneyim, finansal ürünlere sahip olma ve bunları kullanma gibi okul yaşamı dışındaki öğrenmelerin önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (OECD, 2017). Bu durum ekonomi öğretimi konusunda okul süreçleri kadar okul dışı kaynak ve süreçlerin de dikkatle ele alınması gereğine işaret etmektedir.

Planlı eğitim süreçleri dışında gerçekleşen doğal öğrenmeler kapsam dışında bırakıldığında çocuklara yönelik ekonomi eğitimi ile ilgili çalışmaları örgün ve yaygın eğitim kapsamında ele almak mümkündür. Türkiye’de örgün eğitim kapsamındaki ekonomi eğitimi, ilk ve ortaokul kademesinde disiplinlerarası program yaklaşımıyla, çoğunlukla hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programları çerçevesinde organize edilmektedir (Akhan, 2010; Yıldırım, 2016). Bununla birlikte fen bilimleri ve matematik programlarının da çeşitli açılardan bu eğitime destek verdiği görülmektedir (Yıldırım, 2016). Ortaöğretim kademesinde ise ekonomi eğitimi tek disiplin yaklaşımıyla Ekonomi (MEB, 2009a) ve kısmen Girişimcilik (MEB, 2009b) programları aracılığıyla seçmeli olarak sunulmaktadır.

Yaygın eğitim kapsamındaki çalışmalar ise tiyatro, müze, kütüphane ya da sivil toplum örgütleri gibi çeşitli kurum ve kuruluşların, bu amaçla geliştirdikleri planlı eğitim faaliyetlerini içermektedir. Yaygın eğitim öğrencilere yaşam deneyimlerini, becerilerini ve yeteneklerini kullanmaları için imkanlar sunmaktadır (Păduraru, 2013, s. 637-640). Bu kapsamda son yıllarda Türkiye’de yaygın eğitim kapsamında çeşitli kurum ve kuruluşların çocuklara yönelik ekonomi eğitimi vermek için programlar düzenledikleri görülmektedir. Özellikle “paramı etkili kullanmayı öğreniyorum” temasıyla

dikkat çeken bu programların, günden güne artış gösterdiği söylenebilir. Genel olarak yaygın eğitim kapsamında değerlendirilebilecek bu çalışmaların ekonomi eğitiminin gündeme gelmesinde ve toplumun bu konuya yönelik duyarlılık kazanmasında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bununla birlikte bu programların, çocuklara nasıl bir ekonomi eğitimi sunduğunu, mevcut öğretim programlarıyla ilişkisini ve ekonomi eğitimine katkısını belirlemek bu çalışmaların potansiyelini değerlendirmek açısından incelemeye değer bir konudur. Bu çerçevede bu araştırma, çocuklara ekonomi öğretimi konusunda yaygın eğitim kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları çeşitli açılardan incelemeyi ve örgün eğitime katkısını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır?

- Yaygın eğitim kapsamında yürütülen eğitimler “eğitimi/ programı düzenleyen kurum-kuruluş, eğitim şekli, süre, hedef kitle, amaç, içerik, eğitim yaklaşımı ve yöntemler ile kullanılan materyaller” açısından nasıl bir özellik göstermektedir?
- Yaygın eğitim kapsamında yürütülen eğitimlerin, örgün eğitim kapsamındaki ekonomi eğitimine katkısı nasıldır?

Yöntem

Desen

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak yürütülmüştür. Araştırma, çocuklara yönelik olarak yaygın eğitim kapsamında gerçekleştirilen ekonomi eğitimi konusundaki programları betimsel bir yaklaşımla incelemeyi amaçladığından ve bu çerçevede elde edilen veriler nitel özellik taşıdığından nitel yaklaşım benimsenmiştir.

Çalışma Evreni

Bu çalışmanın evrenini Türkiye’de çocuklar için örgün eğitim kapsamı dışında organize edilen ekonomi eğitimi çalışmaları oluşturmaktadır. Bu çalışmalara ulaşmak amacıyla 2017 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında “çocuk, ekonomi, finans, para, eğitim, öğretim” sözcükleriyle farklı kombinasyonlar yapılarak bir web taraması yapılmış ve bu kapsamda gerçekleştirilen eğitimler belirlenmiştir. Bu inceleme sonucunda çocuklara yönelik olarak gerçekleştirilen yedi eğitim olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın çalışma evrenini, web taraması sonucunda bilgilerine ulaşılabilen bu yedi eğitim oluşturmaktadır. Tespit edilen bu eğitimlerin hepsi de incelemeye tabi tutulduğundan örneklem alınmamıştır. Çalışma

kapsamında incelenen eğitimler ve verilerin elde edildiği kaynaklar aşağıda sunulmuştur.

- **Bütçesini Bilen Çocuklar** (<http://www.fo-der.org/foder-gonullululeri-ile-butcesini-bilen-cocuklar-finansal-okuryazarlik-egitimleri-veriyor/>)
(<http://www.fo-der.org/tag/butcesini-bilen-cocuklar/>)
(<http://www.fo-der.org/sabanci-universitesi-foder-isbirligi-ile-butcesini-bilen-cocuklar-egitimleri-veriliyor/>)
Foder. (2017). Küresel para haftası. *E-Bülten*. (<http://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2017/04/GMW-17-E-B%C3%BClten-2.pdf>)
- **Ekonominin Kahramanı Çocuklar**
(<http://www.ekonomininkahramanicocuklar.com/ailelere-ozel/>)
- **TEB Çocuk** (<http://www.tebcocuk.com/>)
- **Dünyanın Parası**
(http://www.muze.isbank.com.tr/dunyanin_parasi.asp)
- **Bütçe Tutum Tasarruf** (<http://www.muze.isbank.com.tr/btt.asp>)
- **Fiyat Keşif Laboratuvarı**
(<http://www.muze.isbank.com.tr/fiyatkesif.asp>)
- **Harçlığım Cebimde**
(<http://www.muze.isbank.com.tr/hcebimde.asp>)

Veri Toplama Teknik ve Araçları

Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Belirlenen eğitimler ile ilgili bilgiler web sitelerinden elde edilmiştir. Web sitelerinde sunulan bilgiler, videolar, oyunlar vb. şeklindeki içerik incelenerek uygun metinler kaydedilmiş ve analiz için düzenlenmiştir. Verilerin toplanmasında veri analizi için önceden geliştirilen analiz çerçevesi kullanılmış, her program incelenirken bu çerçeveye uygun içerik kaydedilmiştir. Belirtilen çerçeve “eğitimi/ programı düzenleyen kurum-kuruluş, eğitim şekli, süre, hedef kitle, amaç, içerik, eğitim yaklaşımı ve yöntemler ile kullanılan materyaller” kategorilerinden oluşmaktadır. Bu şekilde belirlenen içeriğin örgün eğitim programlarına katkısını belirlemek amacıyla ise İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (MEB, 2015)’nin ilgili kazanımları ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2017)’nin doğrudan ekonomi öğretimini içeren Üretim, Dağıtım, Tüketim öğrenme alanı kazanımları bir liste haline getirilerek birinci aşamada oluşturulan kategoriler ile karşılaştırma aracı olarak kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmada doküman analizi ile elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel nitel veri analizinde izlenmesi gereken dört temel aşama (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 224-225) řu şekilde gerçekleştirilmiştir: 1) Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: İncelenecek programların analiz edileceği bir kategori çerçevesi oluşturulmuştur. Bir eğitim programının temel boyutları dikkate alınarak oluşturulan bu çerçevede "eğitimi/ programı düzenleyen kurum-kuruluş, eğitim şekli, süre, hedef kitle, amaç, içerik, eğitim yaklaşımı ve yöntemler ile kullanılan materyaller" kategorileri analiz çerçevesi olarak belirlenmiştir. 2) Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Elde edilen veriler belirlenen bu çerçeveye göre incelenmiş ve veriler kategorilere işlenmiştir. 3) Bulguların tanımlanması: Verilerin kategorik olarak incelenmesi ve işlenmesi sonucunda elde edilen bulgular çerçeveye uygun bir şekilde sunulmuş, alıntılarla desteklenmiştir. 4) Bulguların yorumlanması: Elde edilen bulgular temel araştırma sorusuyla ve birbiriyle ilişkilendirilerek açıklanmış ve yorumlanmıştır. Oluşan kategorilerin öğretim programları ile karşılaştırılmasında ise hazırlanan kazanım listesi kullanılmıştır. Bu karşılaştırmada her bir kazanıma katkı sunacak bir kavram, konu, beceri, değer olup olmadığı incelenmiş ve kaydedilmiştir. İncelenen programların web sayfalarının linklerinin yukarıda verilmiş olmasından dolayı okuyucuların bu bilgileri teyit etme olanağı mümkündür.

Bulgular

Bu araştırmada elde edilen bulgular araştırma sorularına uygun olarak düzenlenmiş ve iki başlık altında sunulmuştur. İlk başlık incelenen programların çeşitli özellikleri ile ilgili bulguları, ikinci başlık ise incelenen programların örgün eğitime katkısı ile ilgili bulguları içermektedir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "Yaygın eğitim kapsamında yürütölen eğitimler "eğitimi/ programı düzenleyen kurum-kuruluş, eğitim şekli, süre, hedef kitle, amaç, içerik, eğitim yaklaşımı ve yöntemler ile kullanılan materyaller" açısından nasıl bir özellik göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen yedi program, belirtilen özellikler çerçevesinde incelenmiş ve elde edilen bulgular temalar altında aşağıda sunulmuştur.

Düzenleyen Kurum/ Kuruluş

Yapılan web taraması sonucunda yaygın eğitim kapsamında çocuklara yönelik ekonomi eğitimi sunan yedi program belirlenmiştir. Bu programların adları ve düzenleyen kurumlar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Yaygın Eğitim Kapsamında Çocuklara Yönelik Ekonomi Eğitimi Sunan Kurum/Kuruluşlar ile Sundukları Programlar

Düzenleyen Kurum/ Kuruluş	Programın Adı
FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği)	Bütçesini Bilen Çocuklar
Akbank	Ekonominin Kahramanı Çocuklar
TEB	TEB Çocuk
Türkiye İş Bankası	Dünyanın Parası
Türkiye İş Bankası	Bütçe, Tutum, Tasarruf
Türkiye İş Bankası	Fiyat Keşif Laboratuvarı
Türkiye İş Bankası	Harçlığım Cebimde

Tablo 1’de görüldüğü gibi yaygın eğitim kapsamında çocuklara yönelik ekonomi eğitimi düzenleyen kurum/kuruluşlar FODER, Akbank, TEB ve Türkiye İş Bankası’dır. FODER “Bütçesini Bilen Çocuklar”; Akbank “Ekonominin Kahramanı Çocuklar”; TEB “TEB Çocuk” ve Türkiye İş Bankası ise “Dünyanın Parası”, “Bütçe, Tutum, Tasarruf”, “Fiyat Keşif Laboratuvarı” ve “Harçlığım Cebimde” olmak üzere dört eğitim düzenlemektedir. FODER, ulusal çapta yürüttüğü finansal okuryazarlık eğitimi çalışmalarının bir parçası olarak, özellikle Küresel Para Haftası etkinlikleri kapsamında çocuklara bu eğitimi sunmaktadır. Akbank ve TEB bir web sitesi kurarak sanal bir program hazırlamışlardır. Türkiye İş Bankası’nın düzenlediği eğitimler ise İstanbul’daki Türkiye İş Bankası Müzesi’nde yürütülmektedir.

Eğitim Şekli

Çocuklara yönelik olarak dört farklı kurum tarafından gerçekleştirilen eğitimlerde hem yüz yüze hem de sanal eğitimlerin kullanıldığı anlaşılmaktadır. FODER, eğitimlerini okullara giderek yüz yüze gerçekleştirmektedir. Türkiye İş Bankası ise İstanbul’daki İş Bankası Müzesi’nde atölyeler düzenleyerek eğitim sunmaktadır. Akbank ve TEB hem bir web sitesi tasarlamış hem de isteyen okullara giderek yüzyüze eğitim verebileceklerini duyurmuşlardır.

Süre

Belirlenen programların süreleri 1 ders saati ile 120 dk. arasında değişiklik göstermektedir. Bütçesini Bilen Çocuklar eğitimi ile ilgili bir süre bilgisine ulaşamamıştır. Ekonominin Kahramanı Çocuklar ve TEB Çocuk programları sanal ortamda düzenlendiğinden belirli bir süre belirtilmemektedir. Ekonominin Kahramanı Çocuklar programının, okulların talep etmesi halinde okullara gidilerek yüz yüze gerçekleştirilebileceği belirtilmekte, bu durumda eğitim süresi 1 ders saati olarak tasarlanmaktadır. Türkiye İş Bankası'nın düzenlediği eğitimler yüz yüze eğitimler olup bunlardan Dünyanın Parası ve Fiyat Keşif Laboratuvarı programlarının süresi 105 dk., Bütçe, Tutum, Tasarruf programının süresi 90 dk., Harçlıgım Cebimde programının süresi ise 120 dk. olarak düzenlenmiştir.

Hedef Kitle

Genel olarak çocuklara yönelik olarak düzenlenen programların hedef kitesi ilk ve ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Bütçesini Bilen Çocuklar eğitiminin hedef kitesini ilk ve ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Türkiye İş Bankası'nın düzenlediği eğitimlerden Dünyanın Parası'nın hedef kitesini 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri; Bütçe, Tutum, Tasarruf programının hedef kitesini 2.,3. ve 4. sınıf ile 5., 6. ve 7. sınıf olmak üzere iki yaş grubu oluşturmaktadır. Fiyat Keşif Laboratuvarı programı 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerine yönelik olarak, Harçlıgım Cebimde programı ise 3. ve 4. sınıf öğrencilerine yönelik olarak düzenlenmiştir. Ekonominin Kahramanı Çocuklar ile TEB Çocuk eğitimleri için herhangi bir hedef kitle belirtilmemiştir. Türkiye İş Bankası'nın düzenlediği eğitimlerde hedef kitlenin özelliklerinin dikkate alındığı, diğer eğitimlerde ise böyle bir eğilimin gözlenmediği söylenebilir.

Amaç

Çocuklara yönelik olarak hazırlanan eğitim programlarının amaçları incelendiğinde, programların çocuklarda özellikle bütçe, tasarruf ve para konusunda bilinç geliştirmeyi amaçladıkları anlaşılmaktadır. FODER'in düzenlediği Bütçesini Bilen Çocuklar eğitiminin amacı "İlk ve orta okul öğrencilerine yönelik bütçe ve tasarruf farkındalığı oluşturmak ve finansal bilinç aşımak" olarak dile getirilmektedir. Benzer bir amacı dile getiren Akbank, düzenlediği programın amacını "İlkokul öğrencilerinde tasarruf konusunda bilinç ve farkındalık yaratmak" şeklinde ifade etmiştir. TEB Çocuk ise programın amacını "Eğlenceli eğitim modülleri ve oyunlarıyla

çocuklara, ekonomiyi en basit dilde anlatmak ve tasarruf ve birikim bilinci aşılacak” olarak ilan etmiştir. Dört farklı program düzenleyen Türkiye İş Bankası, düzenlediği eğitimlerden ikisinin amacına yer vermiş ve bu programların amaçlarını “Öğrencilerin para konusundaki genel kültürlerini geliştirmek.” (Dünyanın Parası), “Çocukların ekonomideki farkındalığını eğlenceli ve aktif bir çalışma ile geliştirmek; fiyatların nasıl belirlendiğini ve arz talep yasasının nasıl işlediğini anlamalarına yardımcı olmak” (Fiyat Keşif Laboratuvarı) şeklinde dile getirmiştir.

İçerik

Farklı kurumlar tarafından düzenlenen eğitimlerin içeriği eğitimlerde yer verilen temel kavramlar, beceriler ve değerler açısından incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 2’ de sunulmuştur. Bütçesini Bilen Çocuklar eğitimi, özellikle finansal okuryazarlık konusundaki bilgilerin pekiştirilmesi amacıyla para, bütçe, istek ve ihtiyaç ayrımı, tasarruf, birikim ve yatırım kavramlarına yer vermektedir. Ekonominin Kahramanı Çocuklar, geliştirdiği web sitesinde dört aşamalı bir eğitim sunmaktadır. Bu aşamalardan ilki bilgiye yönelik olup paranın tarihi ve ticaretin başlaması ve paraların tanınması ile “Ekonomi Nedir?” sorusunun yanıtına odaklanmaktadır. Site bu sorunun yanıtını “Ekonomi, para ile yaptığımız tüm faaliyetleri ve işleri anlatan bir kelimedir. Para harcamak, çalışıp para kazanmak, fatura ödemek, alışveriş, tasarruf ve yatırım yapmak ekonomi ile ilgilidir.” şeklinde dile getirmektedir. Eğitimin son iki aşaması “Tasarruf Testi” ve “Gazeteci Çocuk” etkinliklerinden oluşmaktadır. Bu çerçevede eğitimin ele aldığı temel kavramlar Para, harçlık, harcama, birikim, tasarruf, yardım, ticaret, ekonomi, ihtiyaç, istek, banka, para kazanmak olarak sıralanabilir. TEB Çocuk da web sitesinde üç aşama ya da temalı bir eğitim tasarlamıştır. Bu temalar “Paraları tanıma, Para biriktirme, Çalış kazan” olarak sıralanmaktadır. Bu kapsamda yer verilen kavramlar para, tasarruf, harçlık, çalışma, kar, reklam ve sermaye olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2 de görülmektedir.

Tablo 2: Eğitimlerin Yer Verdiği Temel Kavramlar, Beceriler ve Değerler

Program	Kavramlar	Beceriler	Değerler
Bütçesini Bilen Çocuklar (FODER)	Para, bütçe, istek ve ihtiyaç, tasarruf, birikim, yatırım		Tasarruf
Ekonominin Kahramanı	Para, harçlık, harcama, birikim, tasarruf,		Tasarruf, Yardımlaşma

Çocuklar (Akbank)	yardım, ticaret, ekonomi, ihtiyaç, istek, banka, para kazanmak		
TEB Çocuk (TEB)	Para, tasarruf, harçlık, çalışma, kar, reklam, sermaye		Tasarruf
Dünyanın Parası (Türkiye İş Bankası)	Para	Tasarım	
Bütçe, Tutum, Tasarruf (Türkiye İş Bankası)	Bütçe, tutum, tasarruf, şirket, ürün, üretim, satış	Tasarım, temel matematik becerisi,	Tasarruf
Fiyat Keşif Laboratuvarı (Türkiye İş Bankası)	Fiyat, tüketim, tüketim alışkanlığı, arz, talep, fiyatların değişimi, açık arttırma		
Harçlığım Cebimde (Türkiye İş Bankası)	Para, harcama, değer, mal, hizmet, alışveriş, istek, ihtiyaç, bütçe, tüketim, gelir, gider, tasarruf, biriktirme, banka		Tasarruf, Yardımlaşma

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye İş Bankası'nın düzenlediği eğitimlerin yaş gruplarına göre farklılaştığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda Dünyanın Parası eğitimi para kavramına odaklanarak para tasarımı, farklı ülkelerin paraları ile gerçek-sahte para ayırımı ele almaktadır. Bütçe, Tutum, Tasarruf programı iki farklı yaş grubu için tasarlanmıştır. 2-4. sınıflar için düzenlenen program doğrudan bütçe, tutum, tasarruf kavramları çerçevesinde organize edilmiştir. 5-7. sınıflar için düzenlenen program ise iş kurmak için gerekli bütçe hesaplamaları, şirket kurmak, ürün satışı, ürün üretimi konuları çerçevesinde bir eğitim almaktadırlar. Bu kitle için düzenlenen eğitimin şirket, ürün, üretim, satış kavramları çerçevesinde ele alındığı anlaşılmaktadır. Fiyat Keşif Laboratuvarı çocukları fiyatların nasıl oluştuğu, arz talep yasasının işleyişi, tüketim alışkanlıkları, tercihler, talepler konularında bir eğitime tabi tutmaktadır. Bu çerçevede odaklanılan kavramların fiyat, tüketim, tüketim alışkanlığı, arz, talep, fiyatların değişimi, açık arttırma olduğu söylenebilir. Son olarak Harçlığım Cebimde eğitiminde ise bilinçli tüketicilik üzerine odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Eğitimin ele aldığı temel kavramlar para, harcama, değer, mal, hizmet,

alışveriş, istek, ihtiyaç, bütçe, tüketim, gelir, gider, tasarruf, biriktirme ve banka olarak sıralanabilir.

Çocuklara yönelik olarak düzenlenen eğitimlerden sadece ikisinde beceriler ile ilgili doğrudan bir içeriğe rastlanmıştır. Bunlardan Dünyanın Parası eğitimi, tasarım becerisine yer vererek çocukların para tasarruflarını planlamıştır. Bütçe, Tutum, Tasarruf programı ise temel matematik becerileri ile tasarım becerisine yer vermiştir. Diğer programlarda çeşitli becerilere yer verilmesi muhtemel olmakla birlikte bu beceriler ile ilgili bir ifadeye rastlanmamıştır.

Programların odaklandığı temel değerler incelendiğinde Dünyanın Parası ve Fiyat Keşif Laboratuvarı dışındaki beş programda temel değer olarak tasarruf ya da tutumluluk ele alınmıştır. Ayrıca Ekonominin Kahramanı Çocuklar ve Harçlıgım Cebimde programları yardımlaşma değerine yer vermektedir.

Öğretim Yaklaşım ve Yöntemleri

Yaygın eğitim programları, izlenen öğretim yaklaşım ve yöntemleri açısından incelendiğinde programlarda genel olarak aktif öğrenme yaklaşımının benimsendiği söylenebilir. Bütçesini Bilen Çocuklar programında temel yöntemin anlatım olduğu, çeşitli eğitsel oyunlar ile bu bilgilerin pekiştirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ekonominin Kahramanı Çocuklar eğitimi daha önce de belirtildiği gibi öncelikle web sitesi üzerinde sanal olarak tasarlanmıştır. Programın web sitesi incelendiğinde etkinlik temelli eğitim, eğlenerek öğrenme, oyunlarla öğrenme yaklaşımlarının hakim olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda hesaplamalar yapma, bulmaca çözme, simülasyonlar gibi tekniklerden yararlanıldığı görülmektedir. TEB Çocuk programı da web sitesinde simülasyonlardan ve oyunlardan yararlanmaktadır. Dünyanın Parası eğitiminde, izlenen öğretim yaklaşımı ve/veya yöntemlerle ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Bütçe, Tutum, Tasarruf eğitimi interaktif hikaye anlatımı, çizgi film gösterimi, yarışmalar, kumbara boyama gibi teknikler kullanılmaktadır.

Fiyat Keşif Laboratuvarı eğitim yaklaşımı konusunda bir bilgiye yer vermemiş, sadece bir bölümde oyun kullanıldığını belirtmiştir. Harçlıgım Cebimde eğitiminde ise anlatım yönteminin yanı sıra canlandırma ve oyunlar kullanıldığını dile getirilmiştir.

Öğretim Materyalleri

Öğretim materyalleri, programlar hakkında en az bilgiye ulaşılabilen kategori olmuştur. Bütçesini Bilen Çocuklar programı eğitimler sırasında eğitim kitapçıkları kullandığını belirtmektedir. Ekonominin Kahramanı Çocuklar programının Uğurböceği kumbarası ile "Ekonominin Kahramanı Çocuklar'ın Öyküsü kitabını; TEB Çocuk'un TEB Çocuk boyama kitabını; Dünyanın Parası'nın farklı ülkelerin paralarını; Bütçe, Tutum, Tasarruf eğitiminin ise kumbara ve atölye materyallerini kullandığı tespit edilmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi "Yürütülen eğitimlerin, örgün eğitim kapsamındaki ekonomi eğitimine katkısı nasıldır?" şeklinde ifade edilmişti. Bu konuda inceleme yapmak için analiz edilecek programlar, yaygın eğitim çalışmalarının hedef kitesini oluşturan yaş grubuna ekonomi öğretimi konusunda temel role sahip olduğu kabul edilen Hayat Bilgisi (1-3) ve Sosyal Bilgiler (4-7) öğretim programları ile sınırlandırılmıştır. Öncelikle Hayat Bilgisi programında ekonomi öğretimi ile ilgili olabilecek kazanımlar belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler programlarındaki inceleme ise Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ile sınırlandırılmış ve bu alandaki kazanımların hepsi ele alınmıştır. Ayrıca kazanımlar çerçevesinde yer verilen beceriler ve değerler belirlenmiştir. Daha sonra yaygın eğitim kapsamında yapılan çalışmaların bu kazanımlara ulaşılmasındaki rolü incelenmiştir.

Öğretim programlarının kazanımları ile yaygın eğitim programı kapsamındaki çalışmaların amaç ve içerikleri konusunda yapılan inceleme, bu eğitimlerin, öğretim programlarında özellikle bilinçli tüketicilik ve tasarruf bilincinin geliştirilmesi konusundaki kazanımları desteklediğini göstermektedir. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarında bilinçli tüketicilik ve tasarruf bilinci ile ilgili 15 kazanım tespit edilmiştir. Bu kazanımlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Bilinçli Tüketicilik ve Tasarruf Bilinci ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Kazanım
1	1. Kaynakları verimli ve uygun olarak kullanır. 2. Geri dönüşümü yapılabilecek maddeleri tanır.
2	3. Kaynakları ve eşyaları özenli kullanır.

	4. Parasını ihtiyaçları doğrultusunda bilinçli bir şekilde harcar.
	5. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.
	6. Tüketilen maddelerin geri dönüşümüne katkıda bulunur.
	7. Evde nelerden ve nasıl tasarruf edilebileceğine örnekler verir.
3	8. Bilinçli tüketici özellikleri göstererek sağlıklı yiyecek ve içecekleri satın alır.
	9. Geri dönüşüme bireysel olarak nasıl katkı sağlayacağını bilir.
	10. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.
4	11. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
	12. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.
	13. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.
5	14. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
6	15. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.

Yaygın eğitim çalışmalarındaki kavramlar ve konu başlıkları incelendiğinde bu konudaki çalışmaların özellikle bilinçli tüketicilik davranışlarını ve tasarruf bilincini geliştirmeye hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Yaygın eğitim programlarında yer verilen tasarruf, bütçe, para, para biriktirme, istek, ihtiyaç, tüketim, tüketim alışkanlığı, harcama, harçlık, gelir, gider, mal, hizmet, alışveriş gibi kavramlar ile istek-ihiyaç ayrımını kavrama, bilinçli alışveriş yapma ve para harcama gibi konular aracılığıyla çocukların bu yöndeki kazanımlara ulaşmaları desteklenmektedir. Bu kapsamda yaygın eğitim çalışmalarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarının Tablo 3' te verilen 1., 3., 4., 5., 7., 8., 10., 11., 12., 13., 14. ve 15. kazanımlarına ulaşılmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca yaygın eğitim programlarından beşinde tasarruf değeri belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır. Bu nedenle yaygın eğitim programlarının, her iki öğretim programının da temel değerlerinden birisi olan tasarruf/tutumluluk değerinin kazanılmasına katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Fakat yaygın eğitim çalışmalarında tasarruf bilincinin geniş anlamıyla kaynakları verimli

kullanmaktan ziyade bir kaynak olarak paranın kullanımıyla sınırlı kaldığı, bu nedenle özellikle kaynakların etkili kullanımı konusundaki kazanımlara kısmen katkıda bulunduğu söylenebilir. Öğretim programlarında bilinçli tüketiciliğin önemli bir boyutu geri dönüşüm konusundaki bilinç, kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılması ve tercihlerin buna göre yapılmasıdır. Yaygın eğitim çalışmalarının kaynak kavramını genellikle para olarak sınırlandırmalarının da etkisiyle bilinçli tüketiciliğin daha çok parayı etkili kullanma, tasarruf etme anlamında bir bilinçli tüketicilik olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle elde edilebilen veriler kapsamında yaygın eğitim çalışmalarının geri dönüşüm konusundaki 2., 6., ve 9. kazanımların ulaşılmasına bir katkıda bulunmadığı söylenebilir.

Yaygın eğitim programlarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarına katkıda bulunduğu diğer alanlar incelendiğinde Bütçe, Tutum, Tasarruf programının Sosyal Bilgiler 6. sınıf kazanımı olan “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.” kazanımına destek verecek bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Adı geçen eğitimde çocukların “bir işin kurulum aşamasında gerekli olan hesap kitap işleriyle şirket kurulumu (5. sınıf), ürün satışı (6. sınıf), ürün üretimi (7. sınıf) işleri” hakkında çalışmaları planlanmıştır. Bu konudaki eğitimin yukarıda verilen kazanımı destekleyeceği düşünülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde yaygın eğitim programlarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programlarındaki ilgili 35 kazanımdan 13’üne doğrudan ya da dolaylı olarak bir katkı sunduğu görülmektedir. Bunun dışında bazı programların öğretim programlarında yer verilmeyen fiyat, arz-talep, fiyatların belirlenmesi, mal ve hizmetlerin değeri gibi bazı içerikleri de çocuklara kazandırmayı hedeflediği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Çocuklara ekonomi eğitimi amacıyla yürütülen yaygın eğitim kapsamındaki çalışmaların incelendiği bu araştırmada elde edilen sonuçları programların özellikleri ile örgün eğitime katkıları şeklinde iki boyutta değerlendirmek mümkündür. Yaygın eğitim kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların bir sivil toplum örgütü ile üç banka tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Sivil toplum örgütü olarak FODER, tüm ülke çapında finansal okuryazarlığın geliştirilmesi konusunda faaliyetler yürüten bir kurumdur. Bu nedenle bu kurumun yürüttüğü çalışmaların daha çok finansal içerikli bir eğitim sunduğu söylenebilir. Yaygın eğitim faaliyetlerini yürüten diğer kurumların ise üç özel banka olduğu görülmektedir. Bankaların ekonomi eğitiminde rol almasının arka planını oluşturan bazı

konulara değinmekte yarar görülmektedir. OECD (2005)'nin tüm bireylerin finansal ürünlere erişimlerinin sağlanması için başlattığı finansal okuryazarlık ve finansal eğitim projesi kapsamında sivil toplumun bu sürece daha çok dahil olduğu görülmektedir. Kişilerin finansal ürünlere erişim ve bu ürünleri kullanma konusunda yaşadıkları sorunların ekonomik sisteme getirdiği yük, finansal eğitimin daha somut olarak tasarruf, birikim, para ve paranın etkili kullanımı, bilinçli tüketicilik, sigorta gibi özellikler açısından ele alınmasını sağlamış ve bu ürünleri sunan bankaların, bu araçları doğru kullanmaları için insanları bilinçlendirmede daha büyük role sahip olmaları sonucunu doğurmuştur. Nitekim Păduraru (2013)'nin Romanya için verdiği örneklerde de bankaların yaygın eğitim kapsamındaki ekonomi eğitiminde önemli rol oynadığı görülmektedir. Bu konudaki bir başka örnek çocuklara ve gençlere finans eğitimiyle ilgili uluslararası düzeyde çalışmalar yapan sivil toplum örgütü Child&Youth Finance International (CFYI, 2012)'in yürüttüğü "Okulbankası Projesi (SchoolBank Project)"dir. Proje, eğitim bakanlıkları ve yerel bankalar arasındaki işbirliğiyle çocukların ve gençlerin finansal erişimini artırmayı hedeflemektedir. 2017 yılında bu kapsamda çalışmalar yürüten ülkeler arasında Mısır, Gürcistan, Hindistan, Fildişi Sahili, Makedonya, Moldova, Romanya, Uganda gibi ülkeler bulunmaktadır (CFYI, tarihsiz). Tüm bu çalışmalar, bankaların finansal eğitim konusunda gittikçe artan bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'de bankalar tarafından çocuklar için genellikle finansal eğitim kapsamında yürütülen eğitimler, uluslararası alandaki finansal eğitim ve erişim çalışmalarının yaygın eğitimdeki bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Araştırma kapsamında incelenen yaygın eğitim programlarından ikisi sanal ortamda düzenlemiş, diğer beş tanesi ise yüz yüze eğitim olarak tasarlanmıştır. Sanal eğitim düzenleyen kurumlar, talep edildiğinde okullara giderek yüz yüze eğitim de sunmaktadırlar. Bu eğitimlerin süresi 40 dk. ile 120 dk. arasında değişmektedir. Eğitimlerin hedef kitlesi genel olarak ilk ve ortaokul olarak belirtilmiştir. Diğer üç kurumun verdikleri eğitim için özel olarak bir yaş sınırı getirmeyip sadece birisinin ilkökul öğrencilerine yönelik olduğunu vurguladığı görülmüştür. Türkiye İş Bankası'nın ise düzenlediği her bir eğitim için ayrı ayrı hedef kitlesi belirlediği tespit edilmiştir. Son kurumun izlediği bu yaklaşım, yaygın eğitim çalışmalarının planlanmasında gözetilmesi gereken temel bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Nitekim Bayhan ve diğerleri (2007)'nin çalışmaları ekonomi ile ilgili kavramları algılamada 6-8 ve 6-10 yaşları arasında farklılık olduğunu ortaya koymuşlardır. Ekonomi eğitimi açısından yaş farklarının dikkate alınması gerektiğini ortaya koyan bu çalışma açısından ele alındığında kurumun doğru bir yöntem izlediği söylenebilir.

Yaygın eğitim kapsamında yürütülen eğitimler genel olarak tasarruf ve birikim yapmak konusunda bilinç geliştirmeyi amaçlamaktadır. Programda yer verilen kavram, beceri ve değerlerin çoğunun bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Fiyat Keşif Laboratuvarı, bu içeriğin kısmen dışına çıkarak ekonomik sistemin işleyişine yer vermekte, bunu da fiyatların oluşumu ve değişimi açısından ele alarak yapmaktadır. Bu eğitimlerin içeriklerini bu şekilde organize etmelerindeki belirleyici faktörlerden birisi yukarıda değinilen uluslararası eğilimler olduğu kadar çocukların ekonomiyi sadece kendi deneyimleyebilecekleri tasarruf ve tüketicilik alanları açısından öğrenebilecekleri varsayımı da olabilir. Oysa Yıldırım (2016)'ın çalışması, ekonomi uzmanları, sosyal bilgiler eğitimcileri ve öğretmenlerinin, ortaokul sonunda öğrencilerin erişmeleri gereken daha geniş bir yeterlik beklentisine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca çocuklara ekonomi öğretimi konusunda yapılmış uygulamalı çalışmaların sonuçlarının gösterdiği gibi çocuklar uygun içerik ve materyallerle desteklenirse (Akhan, 2010; Davison & Kilgore, 1971; Kourilsky, 1977; Webley, 2005) ve yaş kademeleri gözetilirse (Bayhan ve diğ., 2007) ekonomi ile ilgili kavramları anlayabilmektedirler. Şunu belirtmek gerekir ki çocukların maruz kaldıkları uyarıcıların sürekli değişmesi ve çeşitlenmesi, öğrenme ortam ve araçlarının değişmesi, öğrencilerin ekonomiyi öğrenme süreçlerini uygulamalı olarak inceleyen daha fazla ve güncel araştırmalara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin hangi yaşlardan itibaren bütüncül bir ekonomi anlayışına sahip olabileceklerini daha geçerli bir şekilde ortaya koyacaktır. Tüm bu çerçevede yaygın eğitim çalışmalarının, çocuklara ekonomiyi öğretirken doğrudan deneyimleyebilecekleri alanlardan yola çıktıkları anlaşılmaktadır ve bu temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Fakat her geçen gün üretici ve kendine yeten bir toplumdaki tüketici bir topluma dönüşme konusunda yapılan uyarılar dikkate alındığında, yaygın eğitimin çocuklara ulaşma potansiyelini üretim konusunda bilinç geliştirmek için de kullanması gerekmektedir. Bu, ek programlar yoluyla sağlanabilir.

Yaygın eğitim programlarında izlenen eğitim yaklaşımı ve yöntemleri incelendiğinde genellikle aktif öğrenme yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Web ortamında eğitim sunan programların çeşitli simülasyonlar, sanal oyunlar, testler ve videoların kullanıldığı bir eğitim tasarladıkları anlaşılmaktadır. Yüz yüze eğitim sunan programların da benzer bir şekilde aktif öğrenme yaklaşım ve yöntemlerinden yararlandıkları tespit edilmiştir. Eğitimlerde özellikle oyunlar, canlandırmalar, tasarım çalışmalarına yer verildiği belirlenmiştir. Kurumların, ekonomi öğretimi konusunda benimsedikleri bu yaklaşım, ekonomi öğretiminde aktif öğrenme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı

bilimsel çalışmaların önerdiği yaklaşımlar ile tutarlılık göstermektedir. Örneğin Kourilsky'nin "Küçük Toplum (Mini Society)" projesinde ekonomi öğretmek için oluşturduğu otantik öğrenme ortamının (Vredevelt, 1984), yine Akhan (2010)'ın ekonomi eğitiminde aktif öğrenme yaklaşımlarının kullanılmasının önemli bir kolaylaştırıcı faktör olduğu, başarıyı ve kalıcılığı arttırdığı görülmüştür. Bu kapsamda kurumların ekonomi eğitimi için doğru bir yöntem izledikleri söylenebilir. Programlarda kullanılan materyaller ile ilgili bilgiler ise oldukça sınırlıdır. Bu kapsamda erişilen bulgulara göre eğitim sürecinde çeşitli ülkelerin paraları, kumbara, boyama kitabı ve çeşitli etkinlik materyallerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Benimsenen eğitim yaklaşımının etkisiyle, bazıları özel olarak eğitimler için geliştirildiği anlaşılan materyallerin kullanımının öğrenme sürecine önemli bir katkı sunacağı söylenebilir.

Yaygın eğitim kapsamında yapılan çalışmaların örgün eğitime katkısını belirlemek amacıyla ulaşılan içerik ilk ve ortaokulda ekonomi öğretimi konusunda temel role sahip olan Hayat Bilgisi (2015) ve Sosyal Bilgiler (2017) programları ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen içerik, Hayat Bilgisi programlarında ekonomi öğretimi ile ilgili olabilecek kazanımlar, Sosyal Bilgiler programında ise Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı kazanımları ile karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda yapılan inceleme sonucunda, yaygın eğitim programlarının örgün eğitim programlarına özellikle bilinçli tüketicilik ve tasarruf bilinci geliştirme konusunda destek verdiği görülmektedir. Öğretim programlarında bilinçli tüketicilik konusundaki temel vurgulardan birisi mal ve hizmetler tüketilirken bütçenin, ikincisi ise her türden kaynağın tüketilmesinde verimlilik ve tasarruf ilkesinin dikkate alınması üzerinedir. Kazanımlar incelendiğinde bu vurgu açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Yaygın eğitim programlarının bu boyutlardan özellikle birincisinin geliştirilmesine destek verdiği, yani paranın tüketimi ve tasarrufuna odaklı bir yaklaşım sunduğu anlaşılmaktadır. Yaygın eğitim programları, eğitimin içeriğini ve sürecini belirlemek konusunda örgün eğitime göre daha özgürdürler ve bu programların örgün eğitim programları ile paralellik göstermesine gerek yoktur (Păduraru, 2013). Bu kapsamda yaygın eğitim çalışmalarının örgün eğitim programlarında yer alan tüm içeriği karşılaması beklenemezse de programlar su, enerji gibi hayati kaynakların bir ekonomik değerinin olduğunu vurgulayarak bu konuda bilinç geliştirilmesine katkıda bulunabilirler.

Yapılan çalışmanın bulgu ve sonuçları değerlendirilirken bazı hususların ve sınırlılıkların dikkate alınmasını hatırlatmakta yarar görülmektedir. Yaygın eğitim kapsamındaki programlardan birisini düzenleyen bir sivil toplum

örgütü olan FODER, yaptığı uluslararası ve ulusal işbirlikleriyle her yaşta bireyin finansal okuryazarlığının geliştirilmesi konusunda kapsamlı çalışmalar yapmakta ve faaliyetler yürütmektedir. Bununla birlikte örneğin çocuklara yönelik olarak düzenlediği finansal okuryazarlık eğitiminin içeriğiyle ilgili doğrudan bir materyal bulunamamış, Derneğin duyuru ya da haber linkleri veya e-bültenlerinden veri alınmaya çalışılmıştır. Bankaların yürüttükleri eğitimler ile ilgili veri bulmak daha kolay olmakla birlikte doğrudan bir eğitim programının taslağını ortaya koyacak bir çerçeve hiçbirisinde mevcut değildir. Burada yer alan tüm bulgu ve sonuçların, hem içeriğe erişim konusunda izlenen yöntemle hem de verilerin toplandığı zamanla sınırlı olduğunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Nitekim bu çalışma 2017 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında web taraması sonucunda ulaşılan eğitim faaliyetleri ve bu faaliyetlerle ilgili web sitelerinde yer alan bilgilerle sınırlıdır. Yerel düzeyde gerçekleştirilen ya da web ortamında bilgilerine ulaşamayan muhtemel eğitim faaliyetleri bu araştırmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Yaygın eğitim kapsamında eğitim düzenleyen kurumlar, düzenledikleri eğitim çalışmalarını bir eğitim programı çerçevesine göre düzenleyip yayınlatabilirler. Bu sayede hem yaygın eğitim çalışmalarının farklı ortamlarda geliştirilmesi için bir örnek oluşturacaklar hem de yapılan çalışmaları bilimsel olarak inceleyen araştırmacılara veri sağlamış olacaklardır.
- Hem dünyada hem de Türkiye’de yaygın eğitim kapsamında ekonomi öğretimi ile ilgili literatür oldukça sınırlıdır. İncelenen bu programlarda da gerçekleşen eğitimin süreç ve sonuçları ile ilgili bir bilgi mevcut değildir. Bu konuda izleme çalışmaları ve program değerlendirme araştırmaları yapılabilir. Bu eğitimleri düzenleyen kurumlar, araştırmacılarla işbirliği yaparak, yaygın eğitim kapsamında uygulanan programların ekonomiyi öğrenme üzerindeki etkisi ve/veya öğrenme sürecinin değerlendirilmesi konularında bilimsel bilgi üretilmesine katkıda bulunabilirler.
- Düzenlenen eğitimlerin içeriği bugünün dünyasında gerekli olan bilinçli tüketicilik ve tasarruf konularına odaklanarak önemli bir katkı sunmakla birlikte programların içeriğine üretim vurgusunun eklenmesi sağlanabilir. Ya da kurumlar bu konuyla ilgili farklı programların geliştirilmesine çalışabilirler.

Kaynaklar

Akhan, N. E. S. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bayhan, P., Yükselen, A. & Kaysılı, B. K. (2007). Çocukların ekonomiyle ilgili kavramlara yönelik algılarının yaşlara göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 32 (143), 3-12.

Brophy, J. & Alleman, J. (2002). Primary-grade students' knowledge and thinking about the economics of meeting families' shelter needs. *American Educational Research Journal*, 39 (2), 423-468.

CFYI. (Tarihsiz). *Schoolbank*. 15.11.2017 tarihinde <https://childfinanceinternational.org/initiatives/schoolbank.html> adresinden alınmıştır.

CYFI. (2012). *A guide to economic citizenship education: Quality financial, social and livelihoods education for children and youth-guidebook*. 25.08.2013 tarihinde <http://childfinanceinternational.org> adresinden alınmıştır.

Davison, D. G. & Kilgore, J. H. (1971). A model for evaluating the effectiveness of economic education in primary grades. *The Journal of Economic Education*, 3 (1), 17-25.

Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkim Yayınevi.

FODER. (2017). Küresel para haftası. *E-Bülten*. 14.08.2017 tarihinde <http://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2017/04/GMW-17-E-B%3%BClten-2.pdf> adresinden alınmıştır.

Hansen, H. S. (1985). The economics of early childhood education in Minnesota. *The Journal of Economic Education*, 16 (3), 219-224.

Kourilsky, M. (1977). The kinder-economy: A case study of kindergarten pupils' acquisition of economic concepts. *The Elementary School Journal*, 77 (3), 182-191.

MEB (2009a). *Ortaöğretim ekonomi dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

MEB (2009b). *Ortaöğretim girişimcilik dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.

MEB. (2015). *İlkokul hayat bilgisi dersi (1, 2 ve 3. sınıflar) öğretim programı*. 27.08.2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> adresinden alınmıştır.

MEB. (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara.

Melendez, W. R., Beck, V. & Fletcher, M. (2000). *Teaching social*

studies in early education. United States of America: Thomson Learning.

OECD. (2005). *Improving financial literacy: Analysis of issues and policies*. Fransa: OECD Publications. ISBN 92-64-01256-7.

OECD. (2017). What do 15-year-olds really know about money?. *PISA in Focus 2017/72 (May)*. 04.11.2017 tarihinde <http://www.oecd-library.org/docserver/download/21dc1a9a-en.pdf?expires=1509818596&id=id&accname=guest&checksum=A8E61D3619F83EC0B0167BEB97203E22> adresinden alınmıştır.

Păduraru, M. E. (2013). Managing formal, non-formal and informal economic education. *Review of International Comparative Management*, 14 (4), 637-643.

Schug, M. C. & Armento, B. J. (1985). Teaching economics to children. Mark C. Schug (Ed.). *Economics in the school curriculum k-12* içinde (s. 33-43). Washington: The Joint Council on Economic Education ve The National Education Association Publications.

Vredeveld, G. M. (1984). Mini-society: Experiencing real-world economics in the elementary school classroom by Marilyn L. Kourilsky; Understanding economics: Overview for teachers, experiences for students by Marilyn L. Kourilsky. *The Journal of Economic Education*, 15 (3), 243-245.

Webley, P. (2005). Children's understanding of economics. M. Barrett and E Buchanan-Barrow (Ed). *Children's understanding of society* içinde (s. 43-67). Hove: Psychology Press.

Wehmeyer, M. M. (1980). *A kindergarten economics project*. ERIC Reports: ED238751. 08.11.2015 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED238751.pdf> adresinden alınmıştır.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, G. (2016). *Vatandaşlık yeterlikleri bağlamında ortaokul ekonomi okuryazarlığı standartlarının belirlenmesi ve öğretim programlarındaki yerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.